

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 16. ЈАНУАРА 1879.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свакда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатата се шаље Крнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

СТАРИ ГЛУМАЦ.

(Наставак.)

Да, она је то! То је оно бајно, невино девојче, што ми је некад бацило киту цвећа на позорницу! Како сам је и могао заборавити? Но, није ни чудо. Већ је толико недеља нисам видио у позоришту. Па ипак, како сам могао заборавити то нежно лице, те чаробне сањалачке очи, тај дивни, невини створ! Како сам је могао заборавити? Ваш сам био права будала!

Али ко је она управо?

Распитивао сам доцније за њу и дознао сам, да је њи моје газдарице, да је била дуже времена болесна, па се сад опоравила.

То ме је тргло из мог мртвила и немара, те ми је дало животу нове дражи. Нисам још био заљубљен, само сам се љубљушкао и заносио у осећајима, што их је пробудила у мени њена појава, задубио сам се у снове о љубави, јер је љубав већ почела тињати у мени. И сама узбуђеност, за којом сам давно чезнуо, била ми је сада мила.

Постао сам прави испосник, чувао сам моју собу и њезину башту, у којој се одгајивао венац, што ће га добити у награду уметник, и у којој се неговао цветак, што ће ми зачинити младост. На мојој завеси на прозору прорезао сам рупицу, па сам тако невиђен гледао кад је долазила у башту и посматрао је како ради. Знао сам, коју ће леху прво заливати, које ће цвеће узабрати и у киту савити, под којом ће се војком одмрати. Виђао сам је, како би стајала код потока, па се огледала у њему, и како би пљескала ручицама, кад би одлазила. У белој хаљини њезиној изгледала је као дивља голубица кад облеће око љиљана по трави. Час је певала, да се све орило, као да хоће да се надмеће с тицама, а час је опет дотрчала својој матери, па јој се нежно умиљавала и приљубљивала се око ње.

То су били најљепши дани у моме животу. Сами радост, сами тајанствени снови, сушта поезија! Било ми је као да сам се на ново родио. Па како ми је срце почело куцати новим животом, то сам и у уметности напредовао, јер сам своје улоге знао боље да проникнем, умео сам да их задахнем животом, да у њих удијем складности и заноса. Отворише ми се врела бистрих осећаја. Пролеће је завладало у моме срцу, прољеће у души. Оживила ми је соба, оживила позорница.

Био сам пресретан. Од завеса мојих прозора ишао сам пред завесе позорнице, па сам свуда и у башти и у позоришту видио само њу. Тамо ми је лебдила пред очима бела јој хаљина, и весело, нежно јој лице са осмехом, а овде опет мала јој ручица како ми таште, перјаница на шеширу јој, па сузе што их лије од узбуђености. Кад сам се по који пут касно пробудио после тежих улога, нашао сам на прозору цвеће, са свим наликом на оно, што ми га је о првој представи бацила на позорницу! Да ли је све то цвеће било намењено уметнику, или бујноме младићу? Можда обојици. Да ли је знала шта значи који цвет, да ли је разумевала „говор цвећа“? У моме стручку цвећа било је лаворовог лишћа и ружица!

Приказивали смо „Ромеа и Јулију“. Први пут у своме животу био сам задовољан сам собом. Ала је то дивно кад уметник осећа, да је задовољио самог себе! Та тиха срећа, то одушевљење, па то скромно дивљење самоме себи вреди много, много више, него најбурније таштање и најљепши венци. Ах, само да смо кадри да више ценимо уметност него публику, само да нисмо толико сујетни, а да имамо више поноса!

(Наставиће се)

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ромео и Јулија“. Трагедија у пет чинова, написала В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу уредио А. Хаџић.) Приказана у уторак 9. јануара о. г.

II.

У први мах би човек још веровао, да је „Ромео и Јулија“ трагедија, а главни јунаци да су у њојији тај мно пар људи. Али то управо није тако. „Ромео и Јулија“ није трагедија; то је песма над песмама у славу љубави, а главни је јунац у њојији сама љубав, која говори час из Ромеових, час из Јулијиних уста. Хајне, по свом познатом начину, описује нам Јулију овако: „Јулија љуби први пут и то с пуним здрављем и тела и душе. Она је пуножак, који Ромео пред нашим очима појупцима отвара, те се развија у млађаној животи. Она није научила ни из светских, ни из духовних књига шта је то: љубав; сунце јој то рече, а месец је попављао сунчеве речи, и по том речима, као одзив какав, говорило је срце њено, кад беше оно сама, држећи, да је не слуша нико. Али је Ромео стајао под чардаком и слушао јој разговор и ухватио је за реч...“

Да видимо призор тај. Вредно га је прочитати и више пута, као што је вредно и слушати га чешће;

Јулија

О, Ромео, Ромео! Што си Ромео баш?
Одреци с' ода, мани с' имена:
А не ћеш ли, закун' ми с' драганом,
Те писам више Капулета ја.

Ромео

Да даље слушам, ил' да прозборим?

Јулија.

Тек име твоје што је злотвор мој:
Ти сам си ти, ти инси Монтекић.
Шта ј' Монтекић? Да л' рука, нога ли?
Да л' врат, ил' образ, ил' ма друго што
На човеку. Ох, зов' се другчије!
Шта ј' име? Цвет, што ружом зовеш ты,
Крсти га другче, мирис остаје;
Не зов' си Ромеа Ромеом,
Врлине миле остаје му све,
Тек име не ће. — Ромео, доле с њим!
А за име то, ип део што вије твој,
Узми ме сау!

Ромео.

За реч те узимам,
Зови ме драгим, препокрштавам се,
Од селе писам више Ромео.

Већ одмах први потези, који нам наговешћују тешњији приближавај, говоре нам чисто и јасно, ко ће да влада ту. Та нико други, до — вечита љубав.

Љубав! Да ли се даје речима растумачити? Књижевна је мудрост ту: шупља зграда; та пољубац један више разјашњује од стотину дебелих свезака! Речи? Речи су у најбољем случају крилати гласници, који просто потврђују, што је већ давно углављено, што су очи расчистиле и утешењијле.

Ша љубав тек у жарком, талијанском поднебљу! Шекспир је добро знао, шта ради, кад је позорје своје трагедије пренео у Италију. Зар би и могли његови хладни и одмерени земљаци тако љубити? Ша кад је већ пренео своја чеда у Италију, зар се и могла под тим врелим сунцем излећи другчија, иптомоја љубав, него што беше, која везиваше срца Ромеа и Јулије? То није љубав сипљајиња и бледа, која се задовољава уздисајима и по где којим писам-дјетом; то је љубав стварна, која тежи да дође до потпуна уживаша, до којега се долази свагда при здравом расположају и душе и тела.

Јулија.

Три речи још, па, збиља, лаку ноћ!

Поштено ли си замилов' ме.

Желиши ли брак, поруч' ми сутра реч

По једном теби посланику мом,

Венчалиште и венчани час;

Па, благо моје, подносим ти све,

Па, господару, у свет за тобом!

Та љубав, која не пита за будућност, која се не брине много о прошлости, која хоће да уживи садашњост у пуној мери, која, у где којим тренутцима, додирује и махнитост, зар је таква љубав на дуго могла усрећити своја чеда? Зар се даје помислити, да ће Ромео и Јулија дugo сретни бити? У сопственој су нарави носили кличу бескрајног бола, из сопствене им нарави извршују гује, што их гонише, да у срећи буду несретни, а у очајању сретни — сопствена им је нарав осудила на трагичну смрт.

То као да осећају и сами:

Јулија.

Ох, Боже, све ми душа слути зло!

Учинило ми с' где си доле сад,

К'о на дну да си гроба каквога,

Привића л' ми се, ил, си збиља блед?

Ромео.

Јест, душо, и ти си ми блеђана,

Сву кrv нам исии брига жеђана.

Свики смо се већ, да уз имена Ромеа и Јулије додамо превлаку нежности и баја, која кроза се не пронушта ни помисао на храпаву живу, која би могла помутати узвишијени појам нашо људства. Спомињући им имена и рад, сећамо се и нехопице јужне топлоте, јужна мириса и жара; мислећи на њих, мислимо и на младост, лепогу и на сав бјај, који их као светило окружава.

Зар ће ко и запитати, како је могла Јулија тако нагло да заволи Ромеа? Зар ће ко разнисати инте, да темељно дозна, за што је Ромео пре Јулије љубио Ружу? Исто тако би могао мудровати: за што мириши ружа, за што славуј пријељкује? Одговора тражи заман. То мора просто тако да буде и врло је добро, што је тако. Та својства, изведене на тај начин, доликују и ружи и Јулији, и славују и Ромеу.

Шта још да кажемо! Да хвалимо или да наведемо коју махну? Наша хвала не би уздигла Шекспира, као што му набрајање махна не би наутило ништа. Државе могу пропасти, градови се порушити, али Омирске песме и Шекспирове драме живиће живот вечни.

Кад се у српском листу пише о Шекспиру и његовој трагедији „Ромеу и Јулију“, мора се споменути и српски превађач. Спевати велике догађаје, песме, драме, што су у леној књижевности епохалне, јест дозвољено само онима, у којима је божествена искра: геније. Тако је исто дозвољено тумачити и превести неумрла дела великих песника само онима, који су по сопственој песничкој вредности на то позвани, који су по нарави својој и правцу свог дара њима најближи. Српски превађач Шекспирових трагедија, Лаза Костић, по себи је у главном драмски песник и то песник, који стоји у првом реду. С тога се он и смео и могао латити превода Шекспирових драмата, јер му је по каквоћи песничког духа најближи.

На како су испали Лази преводи за руком? Јамби, којима се служио Шекспир, пређоше у истом гранитном облику у српски превод; вредност појединачних стихова, оријенталност у изражaju и начину, смелост у извршењу сумњивих догађаја — све се то ионања у преводу тако, да се уз Шекспирове особине Лазина особина тако складно и долично припљубила, да је Шекспир остао онај исти, а и да Лаза није постао просто механичан превађач. (Наставиће се.)

(„Гренгоар“. „Тврдо срце“.) Оба ова комада приказана су у четвртак 11. јануара о. г. — „Гренгоар“ је поznат нашој публици позоришној као ваљана позоришна игра, и то је и заслужила. Њутећки прелазимо преко самога комада, али не преко представе наших глумаца. У „Гренгоару“ се истичу две особе: Гренгоар и Лудвик, краљ француски. Обе улоге беху у вештим рукама. Ружића гледасмо већ више пута као Гренгоара и морамо рећи истину, што га више гледамо, све бисмо чешће да га видимо у тој улози. Његов је Гренгоар тако савршен, да га савршенијег ножелети не можемо. Право је, да декламација песама: „О обешенима“ и „Тешко сиромаху“, а и цела вештачка игра, заслужи признавање, што му се указало на крају представе. Имали бисмо само малу примедбу. У сцени, где је сам са Лујзом, беше му декламација жестока; да је била блажија, имала би више утиска и на саму Лујзу, а и на целу публику. Иначе као што рекосмо, Ружић беше прави Гренгоар — поштена сиротиња. И Рајковић нас је као Лудвика задовољио у инуј мери. Ми смо имали срећу видети га у четвртак први пут у тој улози, а до сада све Сајевића. Употребив обојицу, Рајковићев крвопија и пасизник на даскама одгонорио је више Лудвiku краљу француском, особито кад се сетимо, шта је и шта иочнило у своме животу. Но приметити морамо, да се Рајковић доста успљавао, да нам представи Лудвика у правој боји. Као кад га је успљавањем вешто извео, то му још више служи на диску. Маска му је могла бити коју годину млађа, те би тиме одговарала боље и млађем му гласу. Лујзи (гђи Рајковић) усуђујемо се напоменити, да мора бар слутити, да јој је Лудвик наменено Гренгоара за мужа, кад је саму оставља с њиме и још јој напред каже, да ће овај молити, итд. Гренгоар за тим и сам иде на то, да јој то рекне, али му поштење и сиротиња не допушта. По свему овоме она се мора домишљати, да ће бити баш главом Гренгоар, ког јој је краљ нашао, те за то би се морала нешто симпатијом показати према њему. Тако бисмо и ми схватили сирштак, где му у наручју пада. Овако је скок или боље пад у наручја чудноват доста. — И остale особе трудиле се, да свака своје

учине, и доиста, колико су могле даље су знатну представу својим незнатним улогама, и мислободно рећи можемо, да смо са представом задовољни и да смо уживали у позоришту.

Други комад „Тврдо срце“ беше за Новосађање то вече нов. У том комаду хоће писац да нам позије пред очи, да честитост све надалаћује. Па како је то учинио? Изнео нам је аристократкињу графицу Хартмутову (гђу Ружићку) старога кова, која не може да се отресе предрасуде, да ваљаних и честитих људи може бити и у инијем сталежу, те за то не одобрава брак сина свог са девојком из инијега реда. Осим тога, она држи, да њено племство и грофовство пропада, чим ступи у близији додир са простијим стаљеком. Противно њоји долази Тереза (гђа Макспровићка), женска поштена и честита, коју је син јој и без њеног знања узео. Графица не само да не одобрава брака, него и судским путем тражи развенчање. Син јој (г. Ружић) и брат (г. Рајковић) труде се, да јој докажу, да нема сада никакве разлике између племића и неплемића, само ако имају поштења. Но сви разлози не помажу. На послетку дај и преваре мало. Брат јој доведе снаху у кућу, да јој друштво прави, и не спомињући, да јој је то снаха. Графица је била слепа. Своју „дружбеницу“, заволи она и разговара се с њоме о својој снаси и части је свакојаким пограничним речима. Снаха све чује и темко подноси. Тако после судске пресуде дозиваје графицу, да јој је снаха у кући и то баш њена дружбеница и поћерка. Она је воли, али инак мора на поље. Мати је непоколебива. Сад долази опроштај, који је калар дирнути свакога, само не тврдокорну графицу. Она би канди и попустила, али је суд развенчање наредио и при том се мора остати. Међу тим брат чита писмо, што је графици њен адвокат послao, где допуњује, да је виши суд учинио одлуку првога. На то и материно тврдо срце омекша. Она одобри брак. — Ми смо сретни, што оваких појава нема у нас. По томе би изгледало, као да је излишно доносити на позорищу овај комад. Но мы смо баш противног мијења. Позориште је критичар свију мана, те за то нека изнесе и ову, не би ли нас тиме упозорило на мање сличне у нас. Код нас је разлика не усталежу него у имању. Имућнији слабо гледи спромашнијег, итд. „Тврдо срце“ може се даље износити пред нашу публику. — Језик је диван у овоме комаду. Г. Сава Петровић влада, преводећи, српским језиком јако. Сви преводи његови одликују се чистим народним језиком. — Са представом глумачком ипако баш задовољни. Цело представљање могло је бити брже, а не да се отеже, те се не би изгубио ефекат. Ако се не паримо, чини нам се, да се и улоге пису добро знале, јер се шантаж више пута јако чуо. Од свију представљача вредно је похвалити гђу Ружићку, јер је своју улогу врло вешто извела, ма да бисмо и њој преноручили мало живљу тему у говору. Посебице велимо и старцу Јовановићу (Тренклеру), да његово посакивање и младићко кретање није одговарало пимало старачкој му улози. Осим тога упало нам је у очи, како изговара реч „ћенерал“. Он не може да изговори „ћ“ него „ц“ и то је рђаво звонило; ако не може да научи добро изговорити, нека изостави ту реч где год може. У ошите наши глумци бркају непчане гласове и не изговарају их као што треба. На ово треба више назити. Надамо се, да ће се други пут овај комад мало живље и с већом вољом представљати. С. М.

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 16. ЈАНУАРА 1879.

ЯРМСКА СИРОТИНЯ.

Драма у 6 чинова, превео с француског М. И. Стојановић.

ОСОБЕ:

Народ, путници, носачи и сватови. — Радња се збива у 1840. години. Правак од Вилбрена у Бордову, а остале у Паризу 1855. године.

У четвртак 18. јануара први пут: „Цврчак у мравињаку“. Шаљива игра у 1 чину, француски написали Легуве и Лабиш, за српску позорницу прерадио Бранко М. Јовановић. — Пре тога: „Избирачица“. Шаљива игра у 3 чина, с певањем, од К. Трифковића.

Умољавају се поштовани претплатници, да би први део своје претплате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 часата после подне, а увече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.